

Vertellen: wat

Dr. Ietje Pauw is lector aan de Katholieke Pabo Zwolle met als aandachtsgebied Reflectie & Rhetorica. Ze zal in de komende nummers verslag doen van haar basis schoolproject taalontwikkeling: Verhalen vertellen, verhalen verzinnen, verhalen schrijven.

Mailadres: i.pauw@kpz.nl

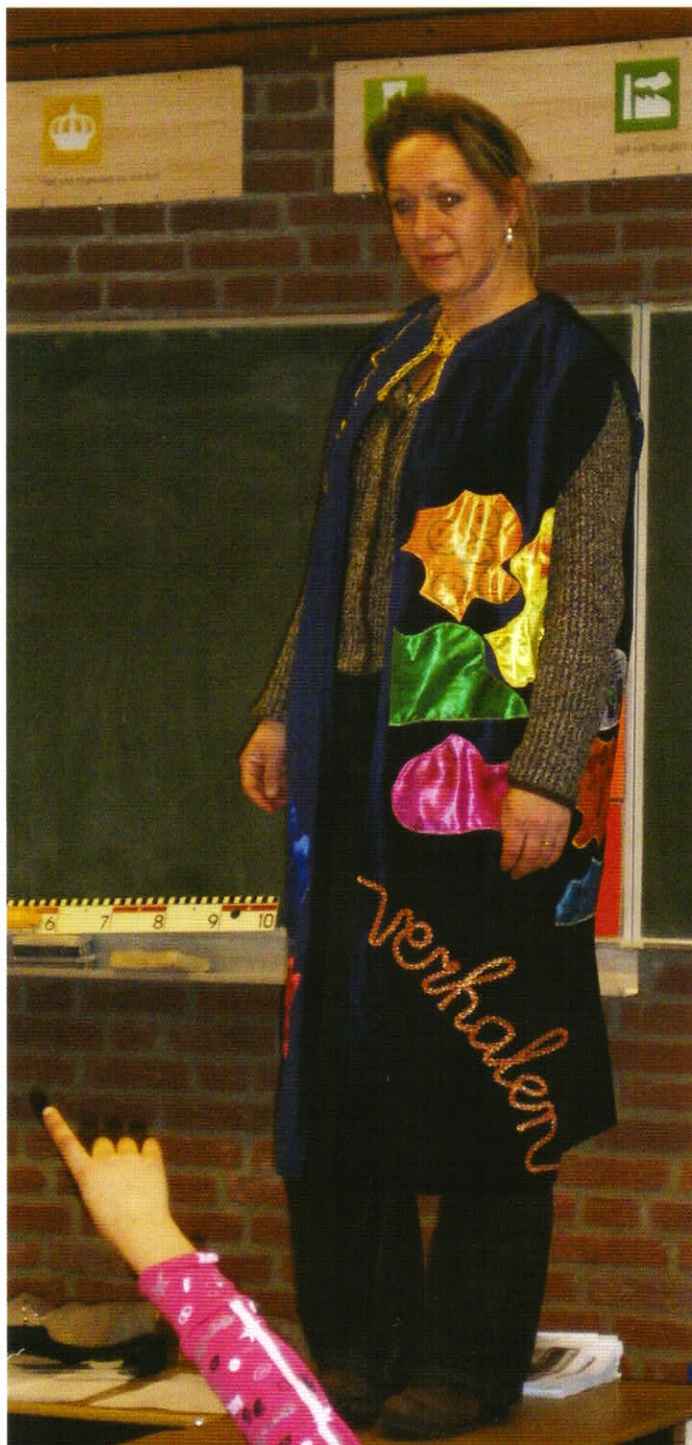
Dit is een heel theoretisch boek, maar het biedt wel de basis voor vertellessen. In dit artikel zal ik laten zien hoe je die lastige verteltheorie kunt vertalen voor kinderen en hoe je hen leert verhalen te vertellen, te verzinnen en te schrijven.

In de verhaaltheorie worden verhaalelementen onderscheiden en die verhaalelementen vormen de basis voor de vertellessen op de basisschool. Vanaf het allereerste begin van de lessen in groep 5 introduceren we de verhaalelementen: personage, gebeurtenis, opbouw van het verhaal, ruimte en tijd. Natuurlijk leggen we deze begrippen uit in begrijpelijke taal. Onder een personage verstaan we alle personen, dieren, wezens die een rol spelen in het verhaal. De gebeurtenis is de weergave van wat er gebeurt in het verhaal. Een verhaal heeft ook een opbouw: er is een begin, een midden en een einde. En een verhaal speelt zich altijd ergens af, vaak ook op meerdere plaatsen en op een bepaalde tijd. Die tijd kan dan weer nader gespecificeerd worden in een bepaald jaar, een bepaald jaargetijde, of een tijdstip.

Als kinderen een verhaal vertellen over een gebeurtenis op school, dan zijn daar zeer waarschijnlijk alle verhaalelementen al in te herkennen. In deze bijdrage ga ik in op het verhaalelement gebeurtenis. Het is van het grootste belang dat kinderen beseffen wat een gebeurtenis is. In een verhaal moet iets gebeuren: er valt iets om, er gaat iets kapot, er is iets kwijt, er komt iemand op bezoek enzovoort. En die gebeurtenis heeft weer een gevolg en daarna gebeurt er weer iets; in een verhaal zit dus altijd een reeks gebeurtenissen die met elkaar te maken hebben. Dat is voor kinderen erg lastig. Ze hebben de neiging om verschillende activiteiten achter elkaar te beschrijven, vaak verbonden met de constructie 'en toen': "Ik ging naar huis en toen ging ik televisie kijken en toen kroop de poes bij mij op schoot en toen ging ze heel hard spinnen." Door goede voorbeelden te geven en telkens weer te vragen of er een samenhang is in de reeks gebeurtenissen, leren kinderen het verschil tussen een beschrijving en een gebeurtenis.

Hier volgt uit de lessenserie een voorbeeld voor de leerkracht die hij aan de kinderen kan vertellen:

"Op een mooie zonnige dag dronk ik thee op mijn terras. Opeens hoorde ik heel zacht gejammer. Wat was dat nou? Ik stond op en liep in de richting van het geluidje. Ik hoorde het nu duidelijker. Het geluid werd harder en het klonk heel zielig. En daar tussen de bosjes zat een heel klein rood poesje hartverscheurend te miauwen. Maar wat was dat? Ja hoor, nog een tweede poesje, een lapjeskat met witte sokjes. Toen ik ze wilde oppakken, renden ze gauw weg. Maar gelukkig had ik kattenbrokjes in huis voor mijn twee grote poezen waarmee ik ze kon lokken. Maar jonge poesjes kunnen deze harde

Als je met kinderen verhalen gaat vertellen, verzinnen en schrijven, moet je wel weten wat eigenlijk een verhaal is en wat bijvoorbeeld het verschil is met een gedicht, of met een toneelstuk. De wetenschap die zich bezig houdt met de bestudering van verhalende teksten, zoals romans, sprookjes en verhalen, heet de narratologie.

De narratologie ontwikkelt begrippen om verhalen te kunnen beschrijven en te analyseren. Een bekende narratoloog is bijvoorbeeld Mieke Bal die in 1978 het boek *De theorie van vertellen en verhalen*. Inleiding in de narratologie heeft geschreven.

is een gebeurtenis?

brokjes nog niet doorbijten. Ik pakte een hand vol brokjes, deed ze in een schaal met lauw water, zodat de brokjes zacht werden. Ik zette het schaal in de buurt van het bosje en ja hoor: de twee poesjes renden naar het schaal. Ze begonnen heel gulzig te eten. En wat hadden ze een honger. Ik zag nergens hun moeder. Zou hun moeder vinden dat ze nu groot genoeg waren om voor zichzelf te zorgen? Nou dat klopt niet. Een vos of een buizerd heeft wel zin in zo'n klein poesje. De kleine poesjes hadden hun schaal leeg en keken me hongerig aan en begonnen weer hartverscheurend te jammeren. Ik hoorde mezelf zeggen: "Oké, jullie mogen bij mij in huis komen wonen. Ik zal voor jullie zorgen." En nu heb ik dus vier poezen in huis." In deze vertelling herkennen we een reeks gebeurtenissen: thee drinken, iets horen, naar het geluid toelopen, twee poesjes ontdekken, poesjes lopen weg, kattenbrokjes halen, brokjes zacht maken met lauw water, schaal met brokjes neerzetten, poesjes eten brokjes, poesjes jammeren en poesjes krijgen een nieuw tehuis.

Het begrip gebeurtenis is heel breed. Het kopen van een broodje bij de bakker is een gebeurtenis, maar de begrafenis van opa ook, en de pen die op de grond valt, is ook een gebeurtenis. Een gebeurtenis kan weer de aanleiding zijn tot een hele serie gebeurtenissen, zoals in het bovenstaande voorbeeld: het theedrinken op het terras leidt tot het opnemen van twee poesjes in huis. Kinderen moeten leren dat de pen die op de grond ligt, geen gebeurtenis is, maar de pen die op de grond valt, wel. Ze moeten ook leren dat die pen die op de grond valt, kan leiden tot een reeks gebeurtenissen: de juf wordt boos, de kinderen lachen, de juf wordt nog bozer, de juf pakt boos de pen van de grond op, de juf laat de pen vallen, de inkt spat uit de pen, de juf krijgt de inkt op haar nieuwe witte broek, de juf wordt nog bozer, de juf schreeuwt, de directeur komt binnen, iedereen wordt doodstil, de juf rent de klas uit en de directeur neemt de les over.

In de verteltheorie is het begrip gebeurtenis heel breed, zoals we hier boven ook al zagen. Specifiekere begrippen zijn voorval, incident, geschiedenis, daad en handeling (zie Van Lint, 1992: 57-61).

Een voorval is een op zichzelf staand feit dat slechts enkele personen betreft en minder belangrijk is.

Een incident is een bijzonder soort voorval, namelijk een storend of een onvoorzien voorval, vaak met de betekenis van botsing, geschil. Een geschiedenis is een serie van samenhangende gebeurtenissen en voorvallen.

Een daad is een bewuste, door de wil van een persoon volbrachte werking. Terwijl een handeling een meer gecompliceerde wijze van doen veronderstelt, een complex van daden.

Het zou fantastisch zijn als we kinderen zo ver kunnen krijgen dat ze een geschiedenis kunnen vertellen, een serie samenhangende gebeurtenissen. Natuurlijk gebruiken we deze termen niet tijdens de vertellessen, maar voor de leerkracht is het wel belangrijk de verschillen in het achterhoofd te houden. De volgende keer zal ik voorbeelden geven uit de verhalen die de kinderen verteld hebben.

Bibliografie

Bal, Mieke (1978). De theorie van vertellen en verhalen. Inleiding in de narratologie. Muiderberg: Coutinho.
Van Lint, Peter (1992). Schrijven voor toneel. Communicatieve technieken 5b. Dalfsen: eigen beheer.

Stichting Een school vol van verhalen

Stichting Een school vol van verhalen heeft tot doel het stimuleren van het vertellen in het onderwijs.

Om dit doel te realiseren is er een projectbureau opgericht met drie werkvelden:

- Ontwikkeling en onderzoek
- Advies en begeleiding
- Producten en diensten

Stan Fritschy is de leider, aanspreekpersoon en professioneel medewerker van het Projectbureau Een school vol van verhalen. Hij adviseert, bezoekt en begeleidt scholen bij initiatieven om het vertellen een plek in het onderwijs te geven.

Willem Vroom en John Beumer vormen samen met het bestuur van de stichting Een school vol van verhalen. John heeft de afdeling PR onder beheer. Hiervoor werkt hij nauw samen met Cor Sellenrode, het vierde lid van het projectbureau. Zowel Cor als John zijn daarnaast actief met het initiëren van, en participeren in, bijzondere vertelprojecten.

Voor meer informatie, vragen, ideeën, begeleiding en coaching kunt u contact opnemen met:

Stichting Een school vol van verhalen
E-mail: eenschoolvolvanverhalen@planet.nl

Voor informatie over het Projectbureau richt u uw mail aan Stan Fritschy. Voor contact met de afdeling PR en publiciteit richt u uw mail aan John Beumer.

Site: www.eenschoolvolvanverhalen.nl